

Milan Šebić

DIOKLECIJANOVA PALAČA ANNO DOMINI 1988.

UDK 7.025:061.2(497.13 Split)
 Stručni članak
 Primljeno 5. IV 1989.

Milan Šebić
 58000 Split, YU
 Sukoišanska 21

Poslije pojave videofilmova Karla Grenca u ljetu 1988. u Splitu se zbivaju mnogi važni događaji. Centralna tema ovog napisa je Izložba »Dioklecijanova palača anno Domini 1988. s predavanjima, Anketom, »Knjigom utisaka« i »Okruglim stolom« što je sve ovdje obrađeno. Uz mnogobrojne i raznovrsne brožčane podatke, ovdje su sakupljena, sistematizirana, analizirana i interpretirana mišljenja iz Anketnih listova, »Knjige utisaka« i diskusija s »Okruglog stola«. Ona su pokazatelj dijela javnog mišljenja građana i mogu koristiti u daljem djelovanju.

1. UMJESTO UVODA

Pošto ovdje nije moguće govoriti o povijesti, radu i problemima Društva prijatelja kulturne baštine Splita, ipak ću podsjetiti naše čitatelje na neke podatke o dijelu njegove aktivnosti.

Od svog osnutka 1971. godine Društvo radi u vrlo teškim uvjetima, bez svojih prostorija, s ograničenim financijskim sredstvima, ali s puno odlučnosti i entuzijazma članova ostvaruju se raznovrsnim akcijama Društva zadaci na zaštiti i očuvanju našeg spomeničkog blaga.

Ipak, u tako nepogodnim uvjetima Društvo uspijeva 1973. godine izdati svoj prvi broj časopisa Kulturna baština. Do sada ih je izišlo osam najst brojeva i uz njih posebno izdanje Narodni preporod u Splitu 1882.

Kad bi se zbrojile sve stranice dosad izdanih časopisa Kulturne baštine to bi iznosilo 1248 stranica, a to su 2—3 debele knjige. U njima je izišlo oko 320 raznovrsnih članaka, napisa, stručnih i znanstvenih radova pa čak i od najpoznatijih naših stručnjaka, naučnika i akademika. Ti su radovi svrstani u ove tematske cjeline: u prvom planu, iz kulturne baš-

tine, svjedočanstva o Splitu, kulturne ustanove, prikazi, portreti, osvrti, prilozi, društvene vijesti, iz ljetopisa društvenih zbivanja u Splitu ...

Predsjedništvo Društva prijatelja kulturne baštine Splita organizira od svog osnutka redovito raznovrsna predavanja i rasprave vezane za očuvanje i unapređivanje našeg povijesnog spomeničkog blaga. Tu su također i predavanja i rasprave o značajnim povijesnim i umjetničkim epohama i ljudima tih epoha različitih vrsta lijepih umjetnosti. Za ovih osamnaest godina svog rada na tisuće građana prisustvovalo je tim predavanjima i raspravama i izreklo svoja mišljenja i ideje o mnogim pitanjima.

Svakog tjedna Predsjedništvo ima svoju radnu sjednicu s dnevnim redom aktualnih pitanja i problema koji nadolaze. Radi se deset mjeseci u godini. To znači da je za ovih osamnaest godina održano preko 700 sjednica koje su bile radne, gdje su ozbiljni ljudi raspravljali o ozbiljnim problemima.

Svake godine Društvo organizira za svoje članstvo po koji jednodnevni, a i višednevni izlet u neko područje ili gradove gdje ima interesantnih povijesnih znamenitosti. Organiziraju se i višednevne ekskurzije u inozemstvo.

Česta tema o kojoj smo mnogo raspravljali u 1988. bila je povijesna jezgra grada i zabrinjavajuće stanje u kome se ona nalazi. Da ta tema naglo zaokupi cijeli grad i stavi tu cjelokupnu problematiku pred oči javnosti pomogao nam je član našeg društva Karlo Grenc. Entuzijast, aktivista, zaljubljenik u svoj grad u ljetu 1988. snimio je vlastitom kamerom videofilm o stanju Marjana, Sustipana i o posebno teškom stanju u Dioklecijanovoj palači. Pozvao je u svoj stan članove Predsjedništva društva prijatelja kulturne baštine Splita, novinare i druge goste i prikazao tom skupu snimljen videofilm.

Videći na ekranu tu gorku istinu, jer kamera ne laže, svi prisutni ostali smo bez daha, šokirani, deprimirani, zatečeni, ne vjerujući vlastitim očima onome što smo vidjeli. Uostalom nema smisla prepričavati nešto što se prepričati i ne može. To je trebalo vidjeti!

Grenc nije prestao dalje snimati, dapače, vidjevši da je tek otkrio djelić od onoga što je ostalo, nastavio je dalje.

Sve više je ljudi organizirano i uz stručna predavanja gledalo šta se sve kraj nas živih u našem gradu događa.

5. studenog 1988. Društvo prijatelja kulturne baštine Splita organiziralo je u kino dvorani »Zlatna vrata« predavanje dr Duška Kečkemeta uz prikazivanje videofilma i dijapozitiva Karla Grenca. Predavač je izvanredno oslikao nezainteresiranost, nebrigu i zapuštanje takvog povijesnog spomenika, sve do propadanja. Čak i stručnjaci nakon arheoloških proučavanja ostavljaju ih zaboravu. Tako kaže da su stručnjaci u jugoistočnom dijelu Palače »porušili cijelu jednu historijsku gradsku četvrt« radi otkrivanja i publiciranja antičkih ostataka. Za Grencov film dr Kečkemet kaže: »On kao da kamerom i fotoaparatom putuje kroz Danteov pakao«.

Da bi se omogućio cijelom gradu, pa i okolici, uvid u stanje povijesne jezgre grada Društvo prijatelja kulturne baštine Splita dogovorilo

se s autorom Karlom Grencom i MZ »Grad« da se postavi izložba svih tih slika, dijapozitiva i videofilma pod nazivom »DIOKLECIJANOVA PALAČA ANNO DOMINI 1988.«. Također je dogovoreno da se izložba postavi u Dioklecijanovim podrumima i da traje 10 dana od 16—27. studenog 1988. Uz to su dogovoreni i drugi sadržaji i akcije koje će se odvijati u vrijeme izložbe u podrumima ili van njih.

2. IZLOŽBA »DIOKLECIJANOVA PALAČA ANNO DOMINI 1988.«

Izložba je imala zadatak upoznati najširu splitsku javnost s kritično zapuštenim i zagađenim stanjem Dioklecijanove palače, naročito njezinog jugoistočnog dijela i podrumskih prostorija pod njima. Ovo stanje je nastalo zbog društveno i ljudski nedoličnog života današnjih stanovnika toga dijela grada i drugih, ali isto tako velikom nebrigom odgovornih ljudi u gradu i Republici.

Otvorenje je obavljeno 16. studenog u 18 sati u prepunim podrumima Dioklecijanove palače.

Dipl. ing. arh. Stanko Piplović, predsjednik Društva prijatelja kulturne baštine Splita i Radoslav Kečkemet naglasili su u svojim uvodnim izlaganjima prilikom otvaranja izložbe njeno značenje, potrebu i važnost mnogo veće brige i ponašanja svih institucija i građana za očuvanje naše kulturne baštine, a pogotovo ovakvog spomenika »0« kategorije kao što je Dioklecijanova palača.

Ing. Piplović se u ime Društva prijatelja kulturne baštine zahvalio za suradnju suorganizatoru Izložbe MZ »GRAD«, a za pomoć u akciji oko Izložbe Hrvatskom narodnom kazalištu u Splitu, RO »DALMA«, »Vojnoj štampariji«, OK SSO Split i NIP »SLOBODNA DALMACIJA«.

Poslije otvorenja posjetioци su razgledali izložbu na kojoj je bilo izloženo nekoliko stotina slika, zatim je publici projicirano cca 200 dijapozitiva i videodokumentarni film na 6 ekrana u dužini od 57 minuta. Procjenjuje se da je prisustvovalo oko 800 posjetilaca. Kasnije, za vrijeme trajanja izložbe, ove su se projekcije prikazivale više puta dnevno prije podne i predvečer.

Društvo prijatelja kulturne baštine Splita i MZ »Grad« organizirali su svakodnevna dežurstva od 9—19 sati kada je izložba bila otvorena.

Iako po dosta hladnom vremenu, izložbu je, prema nekim procjenama, posjetilo 12.000—14.000 od kojih je 1807 posjetilaca ispunilo Anketni list.

Posjetioци su se mogli koristiti i »Knjigom utisaka« s ove izložbe.

Osim toga, tu su se mogli kupiti bedževi s likom Dioklecijana. Oko njegovog lika bilo je pitanje: »Što ste mi učinili od Palače?«

Tu su se također prodavali časopisi Društva prijatelja kulturne baštine Splita. Također smo omogućili svim građanima Splita, koji su to željeli, upis u članstvo Društva prijatelja kulturne baštine Splita. Upisalo se oko 150 novih članova.

3. »OKRUGLI STOL« — PROPADANJE POVIJESNE JEZGRE GRADA

Skup je održan u dvorani MZ »Grad« 25. studenog 1988. (petak) u 18 sati pred punom dvoranom (po procjeni cca 200 ljudi).

Odazvali su se predstavnici OKSKH, SSRN, SSOH, sadašnja predsjednica Općine kao i tri zadnja predsjednika Općine grada, predstavnici Izvršnog vijeća općine, mnogobrojni stručni ljudi nekih SIZ-ova i mnogi građani. Ipak, nekih stručnjaka, onih koji se bave PUP-om (priredlogom urbanističkog plana), nažalost, nije bilo.

Najprije su prikazane projekcije.

»Okrugli stol« je vodio dr Ivo Babić, a uz njega su sudjelovali još dipl. ing. Frano Gotovac i novinar »Slobodne Dalmacije« Ante Kuštre.

Dr Ivo Babić u svojim poetičnim uvodnim riječima oslikao je povijest Palače od njenih najstarijih dana do danas. Smatra da do nesporazuma dolazi onda kad se grad ugnijezdio u Palaču. Prenapučeni grad svojim naglim prirastom stanovništva zadnjih nekoliko decenija doveo je do nemogućnosti funkcioniranja civilizacijskog života. Kaže da smo decenijama krivo postupali, odstranjivali, uništavali srednjovjekovne kućice koje su davale draž baš tom ambijentu. Ništa nije gore, veli on, nego kad se ljudi ise. Palaču treba upravo oživjeti s ljudima. Kod nas se radi megalomanski, a tako se dalje ne može. Zato su nam uvijek drugi krivi. Imamo informacije, kaže, da je zbog naše nemarnosti pokrenuta akcija za brisanje Splita iz spiska UNESCO-a.

Ponovo slikovito ističe kako palača može živjeti samo ako ljudi u njoj žive. Mnogi bi rado stanovali u njoj, pa i on, ali ne ovako. U svijetu se u mnoge stare gradske jezgre vraća život tamošnje elite. I ne samo to! Kao i Oxford u svojoj staroj jezgri grada, tako smo i mi ovdje u Palači mogli imati sveučilište, institute, laboratorije, fakultete društvenih nauka... ali...

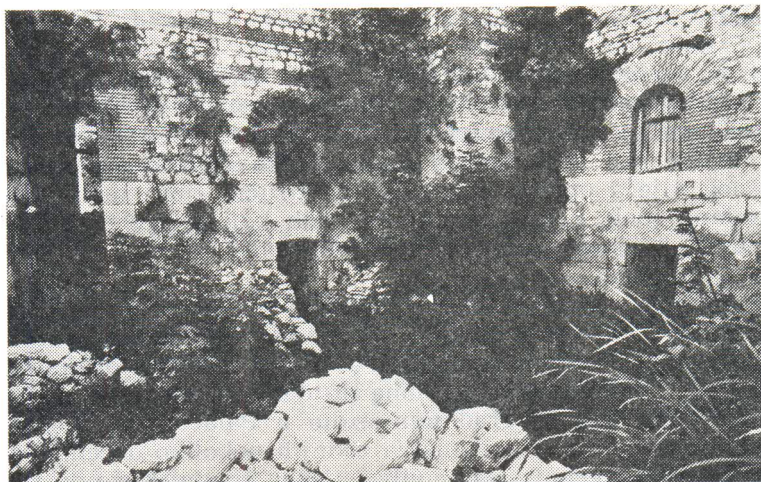
Dipl. ing. Frano Gotovac govorio je također o Palači kao živom organizmu, ali i da se poslije rata mnogo toga izmijenilo. Stručno je objašnjavao da su probijena sjeverna vrata, da je tu bila još i crkva, most preko Vestibula je maknut... Govorio je dalje o osnovnim prometnicama kroz Palaču za koje kaže da su fascinantne i da se njima kroz Palaču direktno omogućava izlaz na more. Isto tako kaže, da, čim se čovjek malo van tih prometnica unutra uvuče, vidi stravu i užas...

Novinar Ante Kuštre misli da je jedan od zadataka ovog skupa »da malo razmrdamo neke već ustaljene šeme gledanja na Palaču«. Smatra da su radikalni potezi kratkog daha i efekta. Organski se život u Palači ne smije ugasiti. Palača je za splitsku omladinu prostor u kome ona živi »conditio sine qua non«, doživljava je kao svoju, a poruke nam daje preko grafita. Kako reče dr Babić, govorio je o snovima, a bez njih nema vizije budućnosti.

Poslije ovih riječi uvodničara, javljaju se diskutanti:

Narodni heroj Ante Jurjević Baja je najprije ispričao nekoliko zgodnih anegdota iz susreta s poznatim ljudima s kojima je prije dolazio u dodir. Kaže da nije arhitekt ni neki stručnjak, nego Splitsčanin. Ljuti se što smo svi zajedno dozvolili da se ovako zapusti grad. One građane

Atrij u sjevernoistočnom djelu podruma Palače, foto: K. Grenc

koji grad zagađuju ili oštećuju treba kažnjavati strogim kaznama, za takve je batina. Misli da nismo dovoljno organizirani, ne mislimo na mnoge stvari. On bi npr. htio dati 10 starih milijuna dinara priloga, ali nema tko taj novac da primi, jer jednostavno takva institucija ne postoji. Zatim kaže da je kod nas loša praksa što se jedna garnitura vlasti ponaša ovako, kad joj istekne mandat, dolazi druga koja se ponaša onako. Nema stalnosti i kontinuiteta.

Predsjednica Općine grada Splita Gordana Kosanović misli da se nešto pozitivno događa u gradu. Život u Palači treba ostati, ali struktura stanovništva bi trebala biti takva da pomogne uređenju stanovanja. Ova današnja to ne može. Ima puno neidentificiranih stanovnika, onih koji uopće nemaju stanarsko pravo. Otkriveno je i po 30 osoba u jednom stambenom prostoru, ako se to tako može zvati. Kaže da ih ne mogu izbaciti na ulicu.

Iznosi da su spremni pri Općini Split formirati jedan odbor, neko tijelo raznovrsnih stručnjaka koji bi se bavili tim problemom, a koristili bi se postojećim financijskim sredstvima.

Dalje, teškoće su i u tome što još nije gotov PUP. Danas se tim poslovima (gradnje, planiranja, adaptacija, rušenja itd. bavi 10 institucija, svaka manje-više za sebe razjedinjeno, nekoordinirano, pa i odatle nastaju problemi. Ovakav skup i inicijative mogu dati rezultate, jer se vidi da ima i puno ljubavi za ovaj grad.

Mlade hvali: oni svojim fizičkim radom mogu mnogo pomoći, a to se ne smije obezvređivati, niti se toga stidjeti. Zato ih treba organizirati i preko škola.

Curlin Venko, predsjednik OKSKH Splita, divi se Grencu, ali nije mogao ni posmisliti da je toga toliko i u tako drastičnom stanju. Kaže da se stalno govori kako očistiti povijesnu jezgru, ali da bi trebalo govo-

riti o tome kako je zadržati čistu. Kaže da bi volio čuti one koji ne govore stalno na sastancima.

Misli da novac ne može sve riješiti, a i nema ga, ali zato, možda, može pamet.

Neidentificirani drug kaže da nije za to da »država« određuje koji bi sadržaji trebali doći u Palaču, neka to odredi sama tržišna ponuda. Treba otvoriti svima mogućnosti putem natječaja i radi konkurencije.

Srž njegove dalje diskusije: sistem je kriv, jer se ne mogu pozvati na odgovornost oni koji su odgovorni, jer ih nismo ni izabrali. To su SIZ-ovi koji zapravo nikome ne odgovaraju, a novac troše...

Dipl. ing. arh. Stanko Piplović, predsjednik Društva prijatelja kulturne baštine Splita kaže da je Palača kolijevka grada, ona ga je stvorila, a sada je grad razara, prilagođavajući svoje potrebe na njen račun.

Rušenjem srednjovjekovnih građevina, ruši se život u njoj. Misli da nisu pogodili pravu mjeru, jer se radilo bez pravih planova i to je dovelo do ove situacije. Stara Jugoslavija je još 1924. imala svoj urbanistički plan, a mi ga još ni danas nemamo. Svatko, a ima ih dosta, radi po svom nahođenju.

Smatra da će biti vrlo važno dobro proučiti novi PUP čim bude gotov. U njemu će biti stvari o kojima bi još trebalo govoriti: predviđena je nova robna kuća na Obrovu, Turistička palača se širi, tu je sve preopterećeno. Pita se kako će tek biti kad se na pedesetak metara izgrade dvije ljetne otvorene pozornice (jedna iznad Muzeja revolucije i druga nasuprot njoj južno). Kako će tu biti s prometnim gužvama? Isto tako trebalo bi voditi računa da se ne siječe zelenilo, jer ono su pluća grada, a po njegovom mišljenju bi se tim nekim zahvatima, kako mu se čini, baš to moglo dogoditi.

Dipl. ing. Drago Matošić smatra da nije slučajno da sada dolazi do ovakve brige i akcija oko grada i njegove jezgre, te Grencovih i akcija »zelenih«. To se po njegovom mišljenju ciklički događa. Prva je akcija bila neposredno poslije rata, druga je bila šezdesetih godina i treća ova sada.

Grad je neko vrijeme izgubio sebe, a sada, kad se smirilo doseljavanje i rast stanovništva, grad je počeo osjećati nagomilane probleme stvorenim stanjem. To što je Grenc otkrio, treba iskoristiti na okupljanje građana za akcije, osvijestio je sve koji »prolaze kroz šumu, a ne vide u njoj drveće«, bila je njegova misao.

Neidentificirani (Štimac?) govorio je kako se na PUP čeka od 1979. Po njemu stara gradska jezgra ima kvalitet, koji je sam sebi dovoljan, za razliku od Salone ili nekih drugih. Tako se ti sadržaji mogu sami financirati. Kaže da se grad do sada razvijao upravo na račun jezgre, a sada je došlo vrijeme da se i njoj nešto vrati. Ističe da je komercijalizacija prostora dovoljna za revitalizaciju.

Dr Jakša Miličić, sveuč. prof. kaže da trebamo imati viziju šta se mora učiniti. Plan mora imati financijsku dimenziju, a bez nje nema ništa i, jasno, mora biti sukladan s PUP-om.

Danas nije moguće doći jedinstveno do neke odluke, pa se i PUP gradi na programu kompromisa.

Smatra da pri Općini treba formirati stručni odbor s ovlaštenjima da može operativno djelovati. On mora biti odgovoran za ono što radi, a bio bi i pod društvenom kontrolom. Ta radna grupa mora biti fleksibilna. Kad bi se osnovala neka posebna, samostalna organizacija za te poslove, »pojela« bi sigurno mnogo više novca nego ovakva pri Općini.

Dr Ivo Babić, sažimajući ove diskusije, rekao je da se bez povijesti, prošlosti, ne može ozbiljnije razmišljati o budućnosti. Problemi u Palači nisu od jučer, ona umire već decenijama. Pohvalio je diskusije mnogih diskutanaata, a onda se osvrnuo na našu današnju krizu spomenuvši i misao njemačkog književnika, starijeg romantičara Novalisa (Friedrich von Hardenberg) »da gdje raste kriza, raste i ono spasonosno . . .« Misli da se sada nalazimo u fazi jedne rekapitulacije, ponavljanja, sabiranja. Kriza nam daje vrijeme da promislimo kuda i kako ćemo dalje . . . Sada je vrijeme da promislimo i o našim vlastitim vrijednostima, pa i Palači kao vrijednosti, a ona to jest. Mnogo se vrijednih zbivanja dogodilo u zadnje vrijeme u gradu: od Grencovih filmova, »Zelene akcije«, predavanja, izložbe »Okruglog stola«, akcije raznovrsnih masmedija, govori se o gradu, voli se grad . . . Treba i dalje nastaviti tim stvarima, iako nećemo moći sve riješiti.

Palača je proces, ona je kao živo biće, javljaju se stalno novi problemi, moramo buditi svijest kod građana o tim problemima. Veliku ulogu u tome imaju raznovrsni mediji, a posebno naučnici i pedagozi.

Da bi Palača živjela, treba u njoj živjeti, čime bi prestalo njeno umiranje.

(Pošto ovo nije zamišljeno kao zapisnik »Okruglog stola«, već siže onoga što je tamo rečeno, molim za izvinjenje sve one čije sam diskusije skratio, ili čak možda izostavio, zbog ponavljanja misli ili već rečenog. Isto se tako izvinjavam onima, čiji identitet nisam mogao utvrditi, što sam ih nazvao »neidentificiranim«.)

4. ANALIZA I OBRADA »KNJIGE UTISAKA« S IZLOŽBE »DIOKLECIJANOVA PALAČA ANNO DOMINI 1988.«

Na 167 stranica »Knjige utisaka« upisana su 984 potpisa, od kojih je s tekstom 713 ili 72,46%, a 271 ili 27,54% samo s potpisom.

Tekstove sam razvrstao u 14 grupa po jednakim ili srodnim i približnim značenjima. Bilo je i poteškoća s čitanjem nečitkih rukopisa.

Mnogi od njih dali su, osim svojih utisaka o izložbi, i mišljenja o mnogim problemima i načinu njihovog rješavanja za izlazak iz ovog stanja. Bilo je tu i puno pohvala autoru izložbe Karlu Gencu i bodrenja da se tako i dalje nastavi. I pokoji »duhoviti« je ovamo zalutao ili je došao vidjeti ima li tu koja slika njegovog »djela«.

Evo tih 14 grupa po srodnim značenjima s brojem potpisanih:

1. Najčešće riječi uzdaha, mučnine i zgražanja: sramota, tragično, žalosno, potresno, jad, stid i sl.	263
2. Pohvale izložbi i akciji	211
3. Pozivi i bodrenje da se sačuva Palača	134
4. Pohvale, divljenje autoru Karlu Gencu	81

5. Pozivi na akcije za sređivanje stanja	72
6. Kritike »gradskim ocima« i »odgovornim strukturama«	71
7. Neozbiljni i neprihvatljivi prijedlozi	56
8. Palača je slika vremena i društva u kome živimo	31
9. Pesimisti koji ne vjeruju u boljitak	16
10. Sakupljanjem dobrovoljnih priloga pomoći Palači	13
11. Domaći gosti (van ove regije) koji su se tu zatekli	11
12. Strani gosti (6 engleskih i 2 ruska)	8
13. Zahtjevi da videoprojekcije emitira zagrebačka TV	7
14. Poboljšati uvjete života u Palači	4

SVEGA 978

Evo nekoliko karakterističnih zapisa:

- Izložba je fantastična, stanje je grozno.
  - Je li ovo Split ili Bejrut?
  - Sramota »0«-kategorije!
  - Ako su ove slike naše ogledalo, onda je naš odraz u njima očajan.
  - Ne može nam »Čistoća« odoliti, koliko mi možemo šporkati.
  - Vjerujem da Nijemci nisu znali za koncentracione logore, jer ni ja nisam znao za ovo, iako živim u Splitu.
  - Žalosni Splito, ne možeš reći nimalo hvala svima onima koji su te vodili poslije rata.
  - Ča je pusti Karepovac, kontra našoj Palači!
  - Ove bi se fotografije trebale tiskati u razglednice, neka svi vide tu sramotu.
  - Toliko je malo potrebno da bismo imali mnogo!
  - Živjeli sastanci, šta će nam kultura!
  - Veliki su štetočine junaci karijerizma, naročito u samoupravnom socijalizmu.
  - Ovo je opomena savjesti grada (i to samo na površini od 3 1/2 ha)!
  - Zanima me tko će zbog toga dobiti otkaz!
  - Moja kći (5 god.) vidjevši to upita: »Tata, je li to rat?«
  - Plačeš, voljeni grade, jer si umro od stida, ali ne plači, jer to nisi ti, to smo mi iznutra!
  - Potrebno je ovom gradu puno Grenca.
  - Grenac je ostvario antologijski film u žanru strave i užasa.
  - Grenca za gradonačelnika . . .
  - Grenca za Nagradu grada!
  - Neki su htjeli biti »duhoviti« . . .
  - Ovo je fenomenalno. Iz ovih stopa idem tražiti one šprice da vidim je li što ostalo u njima.
  - Ovo me je jako impresioniralo, ovako ću urediti i svoju kuću.
- Iako su škole podbacile organiziranom posjetom svojih učenika izložbi, uočili smo dvije velike grupe koje su nastavnici doveli:
- Nastavnik Ante . . . (prezime nečitljivo) iz škole »Veljko Vlahović« doveo je 250 učenika, a prof. Vinko Matutinović iz ŠC »Natko Nodilo« (Kultura i obrazovanje) doveo je odvojeno tri grupe srednjoškolaca od po 45 učenika.

5. OBRADA ANKETE

a) **Objašnjenje brojčanih podataka**

(Prilog brojčanih podataka: Tabela)

1807 posjetilaca ispunilo je Anketni list, a 1260 (69,73%) — najviše njih, bilo je u starosnoj dobi »do 29« godina. Od tih 1260 najveći dio, njih 980 (77,78%) bili su učenici i studenti. Ipak, s obzirom na desetke tisuća učenika osnovnih i srednjih škola, te studenata splitskih fakulteta to je vrlo mali postotak, samo 2,04%. Naime, broj učenika i studenata kreće se u Splitu ovako: osnovne škole 22.000, srednje škole 16.000 učenika i na fakultetima s vanrednim studentima oko 10.000 studenata. To sve zajedno iznosi oko 48.000. Svakako, to je impozantan broj koji čovjeka tjera na razmišljanje, npr. da se ova velika brojčana snaga mladih motivira, pa da se povremeno, organizirano i racionalno koristi.

Iz spomenute tabele se vidi u odnosu na sva ostala zanimanja da su učenici i studenti na prvom mjestu s 54,45% odnosno s 984 anketiranih. To prvenstvo imaju i u starosnoj dobi. Sada se može analogijom pretpostaviti koliko su posjetom podbacile sve ostale starosne i po zanimanjima strukture prema ovih 2,04% svih učenika i studenata u gradu, a ovdje čine 54,45% anketiranih, dakle više od polovine svih anketiranih. Nažalost, nemamo relevantnih podataka za ostale starosne i po zanimanjima strukture u gradu da bismo mogli izračunati te odnose.

S druge strane, ako usporedimo starosne dobi »do 29« i npr. srednju »od 30—59« godina, vidimo njihov neravnopravni položaj. Praktički »do 29« godina starosni prostor obuhvaća manje od dva decenija, jer članovi te starosne populacije su do 10—12 godina djeca. Tako je ta populacija za najmanje jednu trećinu hendikepirana. Kod starosne populacije »30—59« godina obuhvaćena su kompletna tri decenija (30—40, 40—50 i 50—59).

Anketiranih u starosnoj dobi »30—59« bilo je 351 (19,42%) što je za 3,89 puta manje od anketiranih u dobi »do 29« za koju smo već rekli da je hendikepirana za jednu trećinu. Analogno tome i u ovoj srednjoj starosnoj strukturi je trebalo očekivati mnogo veći broj anketiranih posjetilaca nego što ih je bilo.

Radi naše analize i interesa pri daljoj interpretaciji podataka raščlanjivali smo dalje tu najmlađu starosnu dob i dobili ovakve podatke o anketiranima do 15 godina (uzrast osnovne škole):

Godina starosti	Svega anketiranih	Dali primjedbe i	prijedloge pod G)
8	2	2	
9	1	—	
10	19	11	
11	18	10	
12	50	26	
13	36	17	
14	56	27	
15	72	31	
	254	124	

Slovo G) označuje u Anketi prazan prostor gdje se upisuju primjedbe i prijedlozi.

Ovih 254 iznosi 25,91% od 980 anketiranih u starosnoj dobi »do 29« (ili nešto više od jedne četvrtine). Od svih 1807 anketiranih 254 su učenici (14,05%) do 15 godina.

Dalje, od 1807 anketiranih 697 ih je dalo svoje primjedbe i prijedloge pod G) što iznosi 38,57%, a od tih 697 bilo je i 124 učenika od 8—15 godina što iznosi 17,79%. Ako usporedimo 254 učenika od 8—15 godina koji su anketirani i onih 124 koji su dali svoje primjedbe i prijedloge pod G) to iznosi skoro polovinu ili 47,87%.

Po ovom učešću u davanju primjedbi i prijedloga vidi se da su mnogi učenici emocionalno zaokupljeni tom problematikom, ali se isto tako vidi da se dio njihovih primjedbi i prijedloga pod G) odrazio na ozbiljnost i kvalite.

Za starosnu populaciju »60 i više« godina za sada nema objašnjenja zašto je od tolikih posjetilaca izložbe samo njih 63 ili 3,49% od 1807 ispunilo Anketu. Također ni u ovom slučaju ne raspoložemo ni s kakvim podacima da bismo mogli izvući neke zaključke koji bi nas zadovoljili.

ANKETNA PITANJA I PONUĐENI ODGOVORI	BROJ	%	RANG
A) Koliko ste do sada znali o ovom dijelu Dioklecijanove palače i u kom se stanju nalazi?			
1) Bilo mi je dosta poznato.	562	31,10	2
2) Bilo mi je ponešto poznato.	906	50,14	1
3) O ovome doznajem prvi put iz ove izložbe.	220	12,17	3
B) Kako Vas se problem stanja Dioklecijanove palače dojmio?			
1) Stanje je objektivno prihvatljivo.	51	2,82	3
2) Stanje je loše i treba ga postepeno rješavati.	128	7,08	2
3) Stanje je kritično i treba ga odmah radikalno rješavati	1464	81,02	1
C) Kakvu težinu pridajete sadašnjem stanju u Palači prema drugim sadašnjim problemima u gradu?			
1) U gradu postoje problemi preči od ovoga.	46	2,55	3
2) Ovo je samo jedan od problema grada i mora čekati svoj red za rješavanje.	95	5,26	2
3) Ovo je jedan od primarnih problema grada i treba ga rješavati odmah.	1571	86,94	1
D) Što smatrate osnovnim uzrokom nastanka ovog problema? Molimo zaokružite jedan ili više odgovora.			
1) Niski kulturni nivo žitelja unutar Palače.	510	28,22	7
2) Niski kulturni nivo grada kao cjeline.	1112	61,54	1
3) Pomanjkanje nadzora i stihijsko useljavanje u prostore unutar Palače.	593	32,82	5
4) Nebriga društveno-političke zajednice	885	48,98	2
5) Nebriga komunalnih i drugih profesionalnih službi održavanja grada.	780	43,17	4
6) Nedovoljna kulturno-spomenička zaštita od strane odgovornih ustanova.	849	46,98	3
7) Nedostatak financijskih sredstava.	592	32,76	6

E) Kojoj namjeni treba prostor prepustiti prema Vašem mišljenju?			
1) Kompleks samo očistiti i izložiti turističkim posjetama.	383	21,19	3
2) Useliti sadržaje muzejskog i galerijskog tipa.	541	29,94	2
3) Useliti sadržaje ugostiteljskog, turističkog i trgovačkog tipa, određene vrste i nivoa usluga.	247	13,67	4
4) Kombinirati muzejsko-galerijske s trgovačko-ugostiteljskim sadržajima.	798	44,16	1
F) Kako financirati radove na sanaciji Dioklecijanove palače?			
1) Iz postojećih namjenskih budžetskih fondova Općine i Republike.	714	39,51	1
2) Uvođenjem namjenskog samodoprinosu ili posebnog poreza na području općine Split.	600	33,20	2
3) Doprinosom zainteresirane turističke, ugostiteljske i sl. privrede.	536	29,66	3
4) Ekonomskom eksploatacijom prostora na njemu primjeran način.	513	28,39	4

Kako se vidi, ovdje su dati odgovori anketiranih navedeni brojačano, u postotku i po rangu. Najveći broj, odnosno postotak daje prvi rang i tako dalje redom. Što je manji broj to je rang veći, a vrijednost mu je niža.

U pitanju A) 906 anketiranih ili 50,14% izjavljuje da im je bilo ponešto poznato o stanju u kome se Palača nalazi.

Najveći broj anketiranih u pitanju B) 1464 ili 82,02% izjavljuje da je stanje kritično i treba ga odmah radikalno rješavati. Izgleda da je to ujedno i najimpresivniji dojam u ovoj Anketi.

Odgovori u pitanju C) su po rangu identični, a po broju ili postotcima približni onima u pitanju B). Palača je primaran problem i treba ga odmah rješavati.

Vjerojatno je pitanje D) bilo najteže za odgovor, jer je teško bilo od sedam ponuđenih odgovora s ovakvom težinom naći onaj pravi. Iza bran je, da je »osnovni uzrok nastanka ovog problema« niski kulturni nivo grada kao cjeline s 1112 glasa ili 61,54%. Međutim, i svi ostali odgovori su vrlo visokog postotka što nas sve mora brinuti, a posebno one »pogođene«.

U pitanjima E) i F) nema ponuđenih odgovora koji prelaze 50 ili više posto kao u onima naprijed. U pitanju F) su odgovori najujednačeniji.

Spomenuti Prilog brojčanih podataka pruža uvid po starosnoj dobi i zanimanjima za svako pitanje — odgovor. Tabela je jednostavno pronaći jer je označena isto kao i dotično pitanje — odgovor. Npr. pitanje A) i odgovor 1. označeno je na Tabeli A1 itd. Pošto tih tabela ima 24 koliko i pitanja s odgovorima u Anketi, nije ih ovdje moguće unijeti zbog zauzimanja velikog prostora.

b) Obrada i objašnjenje tekstova upisanih pod G)

Poslije zadnjeg pitanja F) u Anketnom listiću bio je pod slovom G) prazan prostor u koga su anketirani mogli ubilježiti svoje »posebne primjedbe i prijedloge«. Kao što je već naprijed rečeno, 697 ih je ubilježilo

svoje primjedbe i prijedloge. Bilo je 1014 primjedbi i prijedloga koje sam razvrstao u 28 grupa po jednakim ili sličnim značenjima. Bilo je tu i nekih teškoća. Mnogi su miješali neke bitne pojmove, zamjenjivali njihova značenja, a bilo je i teškoća s nečitkim rukopisima.

Opći je dojam da je najveći broj anketiranih ozbiljno pristupio razmišljanju o problemu i davanju prijedloga, a samo manji broj je bio neozbiljan, valjda želeći da budu »duhoviti«, baš kao i u »Knjizi utisaka«.

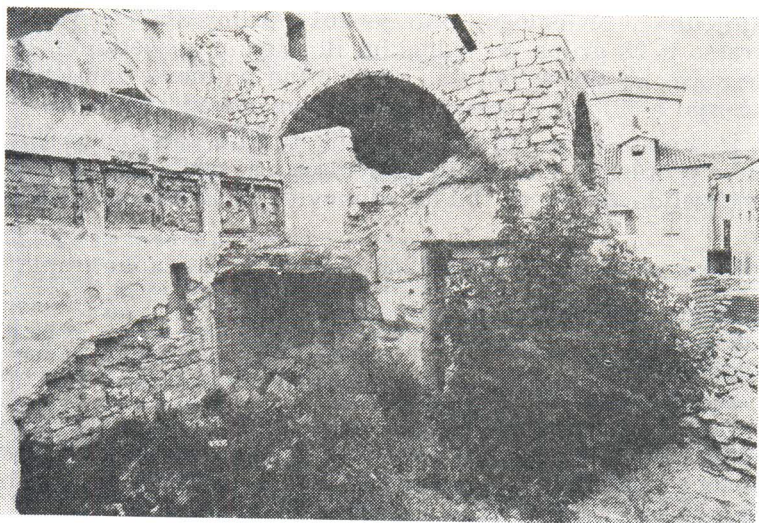
Grupirane primjedbe i prijedlozi pod G) i broj anketiranih:

1. Saniranjem spriječiti dalje propadanje Palače	159
2. Revitalizirati	37
3. Restaurirati	7
4. Sve izgrađeno unutar Palače srušiti	2
5. Iseliti sve stanovnike iz Palače	23
6. Zadržati život u Palači, ali poboljšati nivo stanovanja i života i u drugim sadržajima, organizirati trajne sadržaje od čije bi se ekonomske eksploatacije Palača uzdržavala	129
7. Uvesti samodoprinos i gradske poreze	28
8. Pitanja u što su utrošena već data sredstva	2
9. Nezadovoljni što se sporo, malo ili ništa ne radi	53
10. Pozivi i savjeti da se s riječi prijeđe na djela	103
11. Zvati na odgovornost odgovorne »bogove«	1
12. Organizirati radne akcije mladih, »zelenih« i drugih	46
13. Stroge, drastične kazne za zagađivanje, oštećivanje i sl.	18
14. Postaviti na neka mjesta čuvare	3
15. Zahtjevi za boljim održavanjem čistoće grada i Palače	32
16. Borba protiv drogaša	18
17. Više brige za odgoj djece u porodici i u školama	7
18. Zahtjev da se izgradi nužnik u Palači	3
19. Zahtjev da se Palača osvijetli	3
20. Nerealni, neostvarljivi ili neozbiljni prijedlozi	48
21. Konstatacija da je Palača ruglo grada, naša sramota i sl.	46
22. Duboko zgražanje nad ovim što je na izložbi viđeno	61
23. Pesimisti misle da će i dalje sve propadati zbog našeg mentalitea, neznanja, neodgovornosti i sl.	18
24. Velike pohvale izložbi i ovoj akciji	59
25. Velike pohvale i divljenje Karlu Grencu za njegov rad	48
26. Za izložbu misle da je slabo reklamirana, oglašena	15
27. Treba informirati širu javnost, projekcije prikazati u školama	34
28. Slične izložbe bi trebale biti i u drugim gradovima	6

SVEGA 1014

Pod red. br. 1, 2, 3. i 6. velik broj anketiranih (332) izrazio je želju da se konačno počne uređivati, sanirati, revitalizirati, spriječavati uništavanje, raspadanje i rušenje Palače da bi se u njoj zadržao život. Revitalizacija pod br. 2. kao pojam nema bitnih razlika po smislu od onih pod red. br. 6. Odvojena je samo radi tog termina.

Triklinij u jugoistočnom djelu Palače, foto: K. Grenc

Neki anketirani misle da treba sačiniti Plan revitalizacije u kome će postojati pravila o ponašanju korisnika prostora u Palači, ali također i života i rada u njoj.

Ima i neprihvatljivih mišljenja. Dva anketirana pod red. br. 4. smatraju da se sve unutar Palače treba srušiti, a njih 23 pod red. br. 5. da se svi stanovnici trebaju iseliti. Oni su vrlo ogorčeni što:

- ti stanovnici zagađuju Palaču,
- ruše i uništavaju, pa i pregrađuju pojedine dijelove Palače bez ičije dozvole i kontrole.

Svoje stavove i ogorčenje »potkrijepili« su mnogi i s nezgodnim izrekama i prijetnjama, zahtjevima i konstatacijama kao:

- sve je manje Rimljana, a sve više barbara,
  - Vlaji su za sve krivi,
  - Split — Splitsanima,
  - ovakve se stvari mogu samo kod nas dešavati, jer država nije pravna,
  - kriv je sistem u kojem sve propada,
  - Palača je slika cijelog jugoslavenskog društva,
  - krivci su upravo pojedinci koji su uzurpirali tu problematiku, neće suradnju i šire konzultacije, a sami ništa ne rade,
  - neznanje vlada svuda,
  - traže ukidanje monopola pojedinaca nad Palačom,
  - traže se konkretni, ostvarljivi planovi i programi stručnih ljudi.
- Pod red. br. 6. 129 anketiranih daje široku lepezu prijedloga:
- da se život u Palači zadrži,
  - da se poboljša nivo stanovanja i života i u drugim dijelovima Palače,

— da se tu organiziraju trajni sadržaji od čije bi se ekonomske eksploatacije Palača mogla održavati (stambeni, poslovni, turistički prostori),

— neki nude čak i svoje adrese, jer su spremni uložiti i svoj novac u to, što iziskuje javni natječaj,

— slobodna tržišna ponuda mogla bi mnogo toga sama riješiti.

Razmišljajući dalje o toj problematici mnogi su davali prijedloge o različitim mogućnostima financiranja svega toga:

— dosta ih smatra da bi trebalo uključiti inozemni kapital,

— neki misle da bi se novca moglo naći od velikih kulturnih, sportskih i drugih većih manifestacija i priredaba, ali nema konkretnih prijedloga,

— udruživanjem novca svih zainteresiranih,

— koristiti sve oblike dobrovoljnih priloga (pa čak na određena mjesta u gradu postaviti kutije — kase za novčane priloge),

— tražiti novac od Republike i Federacije,

— od samodoprinosa i posebnih taksa grada (već spomenuto),

— i UNESCO bi mogao učestvovati u pomoći spomeniku »0« kategorije,

— neke zanima kuda ide novac više od 150.000 turista koji u sezoni posjete Dioklecijanovu palaču i podrume,

— kad je bilo novca za MIS, Univerzijadu, PEA i sl. mora biti i za to.

Evo još nekoliko cjelovitih primjedaba i prijedloga koji se odnose na brigu financiranja i upravljanje Palačom:

Dipl. pravnik i ekonomist, 70 god.: »Čitav kompleks Palače, pa i cijele povijesne jezgre staviti pod upravu posebne organizacije kao jedinstvenu cjelinu čije poslovanje uz aktivni nadzor i pomoć društvene zajednice treba postaviti na ekonomsku osnovu«.

Dipl. pravnik, 48. god. kaže da se hitno treba osnovati organizacija koja bi na ekonomskoj osnovi stvorila preduvjete za prevladavanje ovog katastrofalnog stanja Palače.

Miličić: »Definirati program za gradsku luku i stari grad. Izabрати grupu podesnih ljudi s latentnim ovlaštenjima i povjeriti im zadatak u ime Skupštine grada«.

Dipl. ing. arh.: »Smatram da bi po uzoru na Mostar, bilo potrebno osnovati posebnu organizaciju koja bi se bavila istraživanjem, projektiranjem i gradnjom (sanacijom — adaptacijom) prostora u Palači, te uopće prostorom Palače uz ekonomsku eksploataciju i samofinanciranje«.

Dipl. arh.: Misli da treba ukinuti monopol nad Palačom koji već 40 godina uživaju pojedinci i institucije, a čije su objektivne mogućnosti ispod nivoa kvalitete objekta »0« kategorije, koji im je na brizi.

46 anketiranih po red. br. 12 predlažu konkretne radne akcije radnih brigada mladih i »zelenih«, što je također prihvatljivo. Mogućnost za to svakako postoji u Splitu. Imamo na desetine tisuća mladih u osnovnim, srednjim školama i na fakultetima, o čemu je već bilo riječi. Tu su i »Zelena akcija« koji su već donekle i organizirani.

Međutim, tu se odmah postavlja pitanje stručnog pristupa, tko bi izradio operativni program rada, tko bi tim brigadama svaki put pokazao gdje bi se i šta bi se trebalo raditi, a isto tako čime...

51 anketirani pod red. br. 13, 14, 16. i 17. traže određene intervencije: stroge kazne, čuvare, borbu protiv drogaša i bolji odgoj djece. To sve spada u široki djelokrug rada porodice, škole, društva, socijalne skrbi i zdravstva. Porodica je danas dezintegrirana, u teškim stambenim, materijalnim i drugim problemima i nema puno vremena za djecu. Škole, socijalna briga i zdravstvo su jedno gore od drugoga. Društvo je pak danas kao nikada dosada opterećeno političkim, moralnim i materijalnim problemima. A to je baš glavna briga svih ovih spomenutih institucija. Kazne, bile one i rigorozne, borba protiv drogaša i čuvari, sve su to određene represije, to su akcije kratkog daha, bez većeg značenja. Represija stvara obično agresiju. To su znali još stari Rimljani kad su govorili: *Vim vi repellimus* (Silu silom odbijamo). Sve ove naprijed spomenute institucije trebale bi odgojem, svaka u svom djelokrugu rada, preventivno djelovati na promjenu ovog stanja. To je nažalost proces koji dugo traje i puno košta.

38 anketiranih pod red. br. 15, 18. i 19. postavljaju zahtjeve za boljim održavanjem čistoće grada i Palače, zahtjev da se izgradi nužnik u Palači (vjerojatno ga nemaju niti neki stanari) i da se Palača bolje osvijetli.

94 anketirana pod red. br. 21. i 22. su očito pod jakim emocionalnim dojmom koji je na njih ostavila ova izložba. Polovica od njih govori o svojim utiscima i konstatira kako je to ruglo grada, sramota, jad, žalost... Druga polovica pod još jačim emocionalnim utiskom izražava svoje duboko zgražanje koje neke od njih dovodi do bijesa, sve ne vjerujući onome što su vidjeli.

U vezi s tim utiscima s izložbe, koji su stvarno bili nasrtaj na savjest svakoga tko ju je pažljivo razgledao, bilo je mnogo teških uzdaha, optužaba i izjava koje se ovdje ne mogu iznijeti. Ipak, evo nekoliko blažih:

- Nisam znao gdje živim!
- Čovjek bez tradicije i kulture je kao guslač na krovu.
- Parce mihi domine, quia Dalmata sum.
- Grozno, nevjerojatno!
- Trebali ste izložiti slike dosadašnjih predsjednika Općine.

Direktno o izložbi dalo je svoje mišljenje i daljih 162 anketirana pod red. br. 24—28. Ova se mišljenja mogu podijeliti u dvije skupine: velike pohvale samoj ideji izložbe i uopće ove akcije Društvu prijatelja kulturne baštine Splita, a isto tako velika odobravanja, divljenja i pohvale Karlu Grenču za njegov entuzijazam, sposobnost kao filmskog snimatelja i autora ovako šokantnog događaja u Splitu.

Ostale tri grupe primjedbi i prijedloga odnose se na red. br. 26. da je izložba slabo reklamirana, nedovoljno oglašena, red. br. 27. dosta ih misli (a nikad nije kasno, jer je ta problematika aktualna sve dok se ne riješi) da bi trebalo informirati širu javnost, a dia i video projekcije prikazati po školama. Pod red. br. 28. anketirani misle da bi takove izložbe bilo poželjno organizirati i u drugim gradovima.

Za sve analizirane sadržaje diskusija s »Okruglog stola«, odgovora iz Anketnih listova, »posebnih primjedbi i prijedloga« u Anketnim listovima pod G), kao i »Knjige utisaka« s izložbe može se reći da postoji vrlo veliki stupanj korelacije mišljenja i stavova u nekim pitanjima od vitalnog značenja za rješavanje stanja u Palači.

To se posebno odnosi na:

- dojam izložbe,
- izložba je zadovoljila svoj cilj,
- zaštititi dalje uništavanje i raznošenje spomeničnog materijala,
- Palaču revitalizirati sadržajima koji je mogu sami financirati,
- brigu o Palači treba preuzeti stručno tijelo pri Općinskoj skupštini koje se treba financirati postojećim izvorima financija,
- traži se veća odgovornost stručnih institucija i pojedinaca,
- traži se sređivanje stambenih (ne)prilika u Palači.

Možda bi kroz neko dogledno vrijeme bilo dobro snimiti samo ono što bi se popravilo, očistilo, uredilo, promijenilo na bolje. Također bi trebalo javno prozivati one pojedince i »strukture« koji su u svom radu zakazali.

O Karlu Grencu je dosada bilo vrlo mnogo pohvala iz sve četiri naprijed navedne grupe informacija. To je i istaknuto u tim dijelovima kod analiza. Sintetizirajući sva ta mišljenja, jednodušne su i euforične pohvale za slike, dijapozitive i videofilmove kojima je Karlo Grenc gradu »otvorio oči«. O njemu piše »Nedjeljna Dalmacija«, »Večernji list«, »Vjesnik«, »Slobodna Dalmacija«, »Studio«, »Start«, »Danas«, »Yu-Video«, »Omladinska iskra«, »Likar«, »Polet« i hvale njegove akcije.

Isto tako veliki broj anketiranih izriče vrlo mnogo pohvala i zadovoljstva za rad Društva prijatelja kulturne baštine Splita, hrabri ga i potiče ga da dalje nastavi s dosadašnjim radom i takvim akcijama. Međutim, radi takvih i drugih prijatelja našeg Društva mora se ovdje istaći da je ovo Društvo u gotovo bezizlaznom položaju, ugrožena mu je egzistencija jer nema krova nad glavom. U prostoriji na Rivi se obrušio strop, a toliko novca (milijardi) za popravak nema. Društvo više nema gdje održavati svoje radne sjednice Predsjedništva, a bez njih nema ni rada ni aktivnosti Društva. Do sada smo održavali te sjednice u jugoistočnoj kuli Palače kod pazara, ali je »Union Dalmacija« otkazala gostoprimstvo radi derutnosti, pa stoga i opasnosti daljeg rada u toj prostoriji. U maloj sobici koju na Rivi koristimo zajedno uz dobru volju društva »Marjan« ne mogu članovi Predsjedništva društva ni sjesti jer nema ni mjesta ni stolica. Tako jedni sjede, dok ostali stoje.

Slično se događa skoro svake godine s traženjem dvorane (veće) za godišnju skupštinu Društva. Teško je naći takvu dvoranu sa nekoliko stotina sjedala, a da cijena ne prelazi naše financijske mogućnosti.

Uza sve spomenute poteškoće u našem radu u Društvu se vodi briga o pomlađivanju članstva. Tako se u zadnje vrijeme upisalo više stotina novih članova, pretežno mlađih. I do sada su mladi članovi bili aktivni. Oni su svojom inicijativom organizirali izlazak Biltena društva koji povremeno informira članove Društva prijatelja kulturne baštine

Splita i druge naše prijatelje, ustanove i institucije zainteresirane za naš rad. Društvo sada broji cc 1200 članova.

Iza svega ovoga slijedi logično pitanje: Može li ovo Društvo u takvim prilikama ozbiljno raditi?

Umjesto odgovora navodim nekoliko upisanih rečenica u »Knjigu utisaka« s Izložbe koje su zapisali posjetioči:

Toliko je malo potrebno, da bismo imali mnogo.

Živjeli sastanci, šta će nam kultura!

Ovo je opomena savjesti grada!

I još nekoliko riječi oko posla na sređivanju podataka ove Ankete. Bio je to opsežan i dugotrajan posao pa stoga i podijeljen u dva dijela. Brojčane podatke po starosnim dobima u kolonama i u redovima sedam vrsta zanimanja za svaki odgovor od 1807 anketiranih sačinili su mlađi članovi Društva prijatelja kulturne baštine Splita: Ivo Hrgović, Lada Radić, Silvana Radić, Tomislav Mihajlović, Vedran Hrboka, Zvonimir Barišić i Dajana Šaškor. Taj opsežan rad iznosi 26 stranica s preko pedeset tisuća brojčanih podataka.

Na osnovu tih podataka i 697 Anketnih listova na kojima su pod G) bile unešene primjedbe/i prijedlozi, Milan Šebić izradio je sintetsku analizu i interpretaciju brojčanih podataka, a onda su izvršene i analize, separacije i grupiranja svih tekstova kako iz Ankete, tako i iz »Okruglog stola« i »Knjige utisaka«. Sve je to ovdje prikazano.

STAROSNA DOB I ZANIMANJA POSJETILACA (ukupno 1807)

Zanimanje	STAROSNA DOB (GODINE)				Ukupno	" "	
	do 29	30—59	60 i više	ostali			
Učenici i studenti	B 1807 54,23% B 1260 77,78% B 984 99,59% 980	B 1807 0,05% B 351 0,28% B 984 0,10% 1	0	B 1807 0,17% B 133 2,26% B 984 0,30% 3	984	54,45	B 1807
NKV	B 1807 0,39% B 1260 0,55% B 15 46,67% 7	B 1807 0,39% B 351 1,99% B 15 46,67% 7	0	B 1807 0,05% B 133 0,75% B 15 6,67% 1	15	0,83	B 1807
SSS	B 1807 6,14% B 1260 8,81% B 243 45,68% 111	B 1807 6,81% B 351 35,04% B 213 50,62% 123	B 1807 0,44% B 63 12,70% B 243 3,29% 8	B 1807 0,05% B 133 0,75% B 243 0,41% 1	243	13,45	B 1807
VSS — VSS	B 1807 4,70% B 1260 6,75% B 302 23,15% 85	B 1807 10,85% B 351 55,84% B 302 64,90% 196	B 1807 1,16% B 63 33,33% B 302 6,95% 21	0	302	16,71	B 1807
Penzioneri	0	B 1807 0,28% B 351 1,42% B 33 15,15% 5	B 1807 1,55% B 63 44,44% B 33 84,85% 22	0	33	1,83	B 1807
Domaćice	0	B 1807 0,22% B 351 1,14% B 7 57,14% 4	B 1807 0,17% B 63 4,76% B 7 42,86% 3	0	7	0,39	B 1807
Ostali	B 1807 4,26% B 1260 6,11% B 223 34,53% 77	B 1807 0,83% B 351 4,27% B 223 6,73% 15	B 1807 0,17% B 63 4,76% B 223 1,34% 3	B 1807 7,08% B 133 96,24% B 223 57,40% 128	223	12,34	B 1807
UKUPNO	1260	351	63	133	1807	—	—
%	69,73%	19,42%	3,49%	7,36%			B 1807

Milan Šebić

DIOKLETIANPALAST ANNO DOMINI 1988

Zusammenfassung

Hier wird zuerst über die Aktivität und Schwierigkeiten in der Tätigkeit des »Vereins der Freunde kultureller Hinterlassenschaft in Split« gesprochen. Der Verein verhandelte und wies sehr oft während seiner Sitzungen auf den trostlosen Zustand der historischen Denkmäler, besonders des devastierten Diokletianpalastes, eines Denkmals von Weltruf der »0« Kategorie, sowie auf den Waldpark Marjan und Sustipan die ehemalige Grabstätte.

Karlo Grenc, ein Mitglied des Vereines kam im Sommer 1988. auf die Idee alle diese Denkmäler, Marjan und Sustipan aufzunehmen. Die Video filme waren für die Zuschauer erschütternd und zwangen sie über die Verschmutzung und Vernachlässigung der Stadt und ihrer Umgebung nachzudenken. Darüber berichtete die Presse, sowie auch Rundfunk und Fernsehen.

In der Organisation der Vereines hielt Dr Duško Kečkemet einen hervorragenden Vortrag (mit Videofilmen) auf das Thema: Diokletianpalast anno Domini 1988. Der Verein und die Stadtgemeinschaft »Grad« beschlossen in den Kellerräumen des Diokletianpalastes eine Ausstellung vom 16. bis 27. November 1988 zu veranstalten. Da stellte Karlo Grenc eine Anzahl von Fotos aus seinem Filmmaterial aus. Während dieser Zeit konnten Besucher täglich auch Dias und Videofilmprojektionen sehen, sowie einen Umfragebogen ausfüllen und ihre Eindrücke, Meinungen und Vorschläge in ein Buch eintragen.

Zu dieser Zeit wurde eine Konferenz am »Runden Tisch« auf das Thema: Verfall des historischen Kerns der Stadt, abgehalten. Da gaben Fachleute, Politiker und interessierte Anwesende Ihre Meinungen und Vorschläge, wie man dieses unschätzbare Denkmal von totalem Verfall retten könnte.

Zuerst wurden die Umfragebögen zahlenmässig bearbeitet. Die Antworten der Umfragten bekamen für jede Frage eine Zahl, Prozentsatz und Folgenreihe.

Die Diskussionen vom »Runden Tisch«, Texte aus den Umfragebögen und dem »Buch der Eindrücke« wurden überprüft, ausgeschieden und nach Inhalt und Bedeutung geordnet. Daraus erfolgte eine sichtbare Meinungsübereinstimmung und Stellungnahme zu vielen Fragen die für den Palast von wesentlicher Bedeutung waren. Dies bezog sich besonders auf Eindrücke von der Ausstellung, auf den weiteren Denkmalschutz, auf die Finanzierung und ständige Instandhaltung.

Durch eine bessere Organisation und Motivierung könnten Jugend und Studenten aus Split viel mithelfen.

Hohe Anerkennungen und Lob für seine Leistungen erhielt der Verein von vielen Besuchern und man wünschte ihm auch zukünftig viel Erfolg in dieser Tätigkeit.

Auch Karlo Grenc bekam übereinstimmende Anerkennungen für seine Fotos, Dias und Videofilme, wodurch der ganzen Stadt »die Augen geöffnet wurden« und zur Aktion gefordert wurde.

adrxJru